

University of Groningen

Bereidheid accountants tot het niet uitvoeren van delen van controleprogramma's bij budgetdruk

Van Dijk, M.

Published in:
Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
1999

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Van Dijk, M. (1999). Bereidheid accountants tot het niet uitvoeren van delen van controleprogramma's bij budgetdruk. *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, 74(03), 111-117.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Bereidheid accountants tot het niet uitvoeren van delen van controleprogramma's bij budgetdruk

Een experimenteel onderzoek

Dr. M. van Dijk

1 Inleiding

Bankiers, financiële analisten en aandeelhouders baseren beslissingen omtrent het verstrekken van kredieten en omtrent de koop of verkoop van aandelen veelal in sterke mate op informatie in jaarrekeningen. Om juiste beslissingen te kunnen nemen hebben zij er belang bij dat deze jaarrekeningen betrouwbare en objectieve informatie verschaffen over het vermogen en de resultaten van de ondernemingen. Omdat gebruikers er niet op kunnen vertrouwen dat de door het management opgestelde jaarrekeningen altijd betrouwbare informatie verschaffen, zullen zij eisen dat deze jaarrekeningen door een onafhankelijke deskundige (accountant) worden gecontroleerd. Essentieel hierbij is natuurlijk dat deze accountant zijn controle zodanig uitvoert dat alle (materiële) fouten in de jaarrekening ook worden ontdekt.

In de afgelopen jaren is echter enige zorg ontstaan over de kwaliteit van jaarrekeningcontroles. Uit diverse onderzoeken blijkt dat de sterke concurrentie op de accountantsmarkt heeft geleid tot een toenemende druk op de urenbudgetten die voor de controles worden uitgetrokken, waardoor deze budgetten vaak zeer krap zijn (Rhode, 1978; Alderman en Deitrick, 1982; Cook en Kelley, 1988; Palmrose, 1989; Marxen, 1990 en Otley en Pierce, 1996). Uit onderzoek blijkt verder dat deze krappe budgetten soms leiden tot het achterwege laten van delen van de voorgeschreven controleprogramma's en daardoor tot vermindering van de kwaliteit van de controles (Rhode, 1978; Alderman en Deitrick, 1982; Margheim en Pany, 1986; McDaniel, 1990; Kelley en Margheim, 1990 en Otley en Pierce, 1996).

Enig onderzoek is ook verricht naar de situaties waarin accountants bij budgetdruk vooral bereid zijn een deel van het controleprogramma achterwege te laten. Hieruit blijkt dat dit vooral gebeurt als de accountant een lage rang heeft (Rhode, 1978 en Alderman en Deitrick, 1982), als de dossiervorming gering is (Alderman en Deitrick, 1982), als de accountant bepaalde controles uit het controleprogramma niet relevant vindt (Margheim en Pany, 1986) en als overschrijding van het controlebudget een sterk negatieve invloed heeft op de beoordeling van de accountant (Pany et al., 1989).

Door delen van het voorgeschreven controleprogramma niet uit te voeren, wordt uiteraard het risico vergroot dat de jaarrekening (materiële) fouten bevat, hetgeen leidt tot een verhoogd risico van rechtszaken en claims tegen de accountant die de jaarrekening ten onrechte heeft goedgekeurd. Verwacht mag dan ook worden dat factoren die van invloed zijn op het risico van rechtszaken en claims tegen accountants, ook invloed zullen hebben op de bereidheid van accountants om bij budgetdruk een deel van het controleprogramma achterwege te laten, en deze veronderstelling wordt in deze studie getoetst.

De rest van dit artikel is als volgt opgebouwd. In paragraaf 1 zullen enige hypothesen geformuleerd worden over de invloed van de genoemde factoren. In paragraaf 2 wordt het experiment

Dr. M. van Dijk studeerde bedrijfseconomie (1974) en accountancy (1981) aan de EUR. Hij promoveerde aan de RUG (1997) en is werkzaam bij de vakgroep accountancy aldaar.

beschreven dat is uitgevoerd om deze hypothesen te toetsen en paragraaf 3 beschrijft de uitkomsten van dit experiment. De uitkomsten worden kort besproken in paragraaf 4.

2 Hypothesen

2.1 Inleiding

Uit diverse onderzoeken blijkt dat de sterke concurrentie tussen accountantskantoren heeft geleid tot een toenemende druk op de budgetten voor de jaarrekeningcontroles, waardoor deze budgetten vaak zeer krap zijn (Rhode, 1978; Alderman en Deitrick, 1982; Cook en Kelley, 1988; Marxen, 1990 en Otley en Pierce, 1996). Verder blijkt uit onderzoek dat audit firms van hun werknemers verwachten dat zij jaarrekeningcontroles binnen het controlebudget uitvoeren en dat overschrijding een negatieve invloed heeft op hun beoordeling (Hassel et al., 1992 en Otley en Pierce, 1996). Als het budget dat voor de controle beschikbaar is krap is, dan zullen accountants in eerste instantie trachten door een zo efficiënt mogelijke uitvoering van de controle te voorkomen dat het budget wordt overschreden en uit onderzoek van McDaniel (1990) bleek inderdaad dat krappe controlebudgetten leiden tot een verhoging van de efficiency van de controle. Als het controlebudget ook bij een efficiënte uitvoering van de controle echter onvoldoende is om alle controles van het voorgeschreven controleprogramma geheel uit te voeren, dan kan overschrijding van het controlebudget slechts worden voorkomen door een deel van het programma niet uit te voeren. Dit heeft echter tot gevolg dat de kans toeneemt dat de gecontroleerde jaarrekening materiële fouten bevat.

Niet alle fouten in jaarrekeningen hebben echter nadelige gevolgen voor de audit firm of voor de accountant die de jaarrekening heeft gecontroleerd. Nadelen ontstaan alleen als gebruikers van jaarrekeningen deze fouten ontdekken en als deze fouten voor hen financiële nadelen opleveren. In dat geval zullen zij immers door het aanspannen van rechtszaken en het indienen van claims trachten hun verliezen te verhalen op de accountant die de jaarrekening ten onrechte heeft goedgekeurd. Uit onderzoek van Palmrose (1988) blijkt dat zulke rechtszaken en claims hoge kosten en een grote schade aan de

reputatie tot gevolg hebben en daardoor zeer nadelig zijn voor de accountant en de audit firm.

Verwacht mag dan ook worden dat de bereidheid van accountants om bij budgetdruk een deel van het voorgeschreven controleprogramma niet uit te voeren, zal afnemen naarmate het risico groter is dat fouten in de jaarrekening leiden tot rechtszaken en claims tegen de accountant die de jaarrekening ten onrechte heeft goedgekeurd.

2.2 Financiële situatie gecontroleerde onderneming

Uit empirisch onderzoek blijkt dat ondernemingen die in financiële problemen verkeren meer accountingfouten maken (Schwartz, 1982; Kreutzfeldt en Wallace, 1986; Kinney en McDaniel, 1989 en Loebbecke et al., 1989). Als de accountant deze fouten niet ontdekt en de onderneming gaat failliet, dan is het voor een ieder duidelijk dat de jaarrekening materiële fouten heeft bevat en de vermogensverschaffers zullen dan ook trachten hun verliezen te verhalen op de accountant die de jaarrekening ten onrechte heeft goedgekeurd. Uit onderzoek blijkt dan ook dat het risico van rechtszaken en claims tegen accountants toeneemt naarmate de financiële situatie van de gecontroleerde onderneming slechter is (Stice, 1991; Lys en Watts, 1994; Prat en Stice, 1994 en Latham en Linville, 1998). Naarmate de financiële situatie van de gecontroleerde onderneming slechter is, neemt dus zowel het risico van fouten als het risico dat deze fouten leiden tot rechtszaken en claims tegen de accountant toe, en verwacht mag dan ook worden dat accountants in zulke gevallen minder bereid zullen zijn een deel van het controleprogramma achterwege te laten¹. Dit leidt tot de volgende hypothese:

H1 Bij druk op het controlebudget zullen accountants eerder bereid zijn een deel van het voorgeschreven controleprogramma niet uit te voeren als de financiële situatie van de gecontroleerde onderneming goed is.

2.3 Overname gecontroleerde onderneming

De prijs van overname van ondernemingen wordt in sterke mate gebaseerd op recente jaarrekeningen. Na de overname hebben de nieuwe eigena-

ren toegang tot de administratie van de overgenomen onderneming, waardoor zij eenvoudig kunnen vaststellen of deze jaarrekeningen materiële fouten hebben bevat. Als blijkt dat de nieuwe eigenaren als gevolg van deze fouten te veel voor de onderneming hebben betaald, dan zullen zij trachten hun verlies te verhalen op de accountant die de jaarrekeningen ten onrechte heeft goedgekeurd². Bij overname van ondernemingen zullen fouten in jaarrekeningen dus grote nadelen hebben voor de accountant die deze jaarrekeningen heeft goedgekeurd. Verwacht mag dan ook worden dat accountants minder bereid zullen zijn een deel van het controleprogramma niet uit te voeren als de kans groot is dat de gecontroleerde onderneming wordt overgenomen. Dit leidt tot hypothese twee:

H2 Bij druk op het controlebudget zullen accountants eerder bereid zijn een deel van het voorgeschreven controleprogramma niet uit te voeren als de kans klein is dat de gecontroleerde onderneming wordt overgenomen.

2.4 Publieke belangstelling

Als een onderneming in de publieke belangstelling staat zullen de media zoveel mogelijk informatie over de onderneming verzamelen en deze informatie ook publiceren. Bovendien zal in de media aan de jaarrekening van zulke ondernemingen uitgebreid aandacht worden geschonken. Als de accountant bij de controle te kort is geschoten, neemt hierdoor de kans toe dat dit wordt ontdekt en dat hieraan in de media aandacht zal worden geschonken. Verwacht mag dan ook worden dat accountants ondernemingen die in de publieke belangstelling staan extra zorgvuldig zullen controleren. Dit leidt tot de volgende hypothese:

H3 Bij druk op het controlebudget zullen accountants eerder bereid zijn een deel van het voorgeschreven controleprogramma niet uit te voeren als de gecontroleerde onderneming niet in de publieke belangstelling staat.

3 Wijze uitvoering onderzoek

3.1 Keuze experimenten.

De hypothesen zijn getest met behulp van

experimenten. Bij experimenten worden onafhankelijke variabelen onder gecontroleerde omstandigheden gemanipuleerd om te bepalen welke gevolgen dit heeft voor andere variabelen, en experimenten zijn dan ook zeer geschikt om hypothesen te toetsen over causale relaties tussen variabelen. Als nadeel van experimenten wordt wel genoemd de vaak kunstmatige omstandigheden van dit soort onderzoek (met name het gebruik van studenten als proefpersoon en het geringe realiteitsgehalte van de uit te voeren opdrachten), waardoor de resultaten moeilijk gegeneraliseerd zouden kunnen worden naar de echte wereld. Uit empirisch onderzoek blijkt echter dat de resultaten van experimenteel onderzoek veelal ook in de echte wereld gelden, mits de experimentele condities vergelijkbaar zijn met de condities in de echte wereld (zie Locke, 1986 voor een uitgebreid overzicht van dit onderzoek). Om deze reden is in deze studie gebruikgemaakt van echte (in de controlepraktijk werkzame) accountants als proefpersoon en is aan hen gevraagd opdrachten uit te voeren die ook in de praktijk vaak voorkomen, namelijk het nemen van beslissingen over de uitvoering van controles bij krappe controlebudgetten.

3.2 Steekproef

De hypothesen zijn getoetst door middel van een experiment met Nederlandse registeraccountants als participanten. Uit een NIVRA-gids zijn willekeurig 85 in de controlepraktijk werkzame accountants geselecteerd en aan hen is telefonisch gevraagd of zij aan het experiment wilden meewerken. Aan de 82 accountants die aangaven hiertoe bereid te zijn, zijn vragenlijsten toegestuurd die door 51 accountants zijn geretourneerd. Na één schriftelijke en twee telefonische herinneringen hebben nog eens 23 accountants de vragenlijst geretourneerd, zodat van de 85 benaderde accountants er uiteindelijk 74 de vragenlijst hebben geretourneerd (mate van respons 87,0%). Van de respondenten waren 42 accountants (56,7%) werkzaam bij een grote (Big Six) audit firm en 32 (43,3%) bij een kleine (non-Big Six) audit firm.

3.3 Instrument

De gegevens zijn verzameld met behulp van een vragenlijst. In deze vragenlijst wordt een

produktiebedrijf beschreven waarvan de jaarrekening gecontroleerd wordt door een registeraccountant. In de casus is aangegeven dat het bedrag dat voor de controle in rekening wordt gebracht op aandrang van de gecontroleerde onderneming recentelijk is verlaagd. Als gevolg hiervan heeft de audit firm het budget dat voor de controle beschikbaar is eveneens verlaagd en zij dringt erop aan dat de controle zo veel mogelijk binnen het budget wordt uitgevoerd. Bij de uitvoering van de controle blijkt echter dat het budget onvoldoende is om alle voorgeschreven controles van het controleprogramma volledig uit te voeren. Met behulp van de drie experimentele variabelen worden vervolgens acht scenario's beschreven, en aan de respondenten is gevraagd om voor ieder scenario aan te geven hoe groot zij de kans achten dat een deel van het voorgeschreven controleprogramma niet wordt uitgevoerd (op een 7-punts Likertschaal variërend van 1 = zeer kleine kans tot 7 = zeer grote kans). Vraag- en leereffecten zijn geminimaliseerd door de scenario's in random volgorde aan de respondenten voor te leggen en door de casus weer te geven in zo neutraal mogelijke taal. De casus is weergegeven in bijlage A.

3.4 Experimenteel ontwerp

Deze studie onderzoekt de effecten van drie experimentele variabelen op de bereidheid van de accountants om bij budgetdruk een deel van het voorgeschreven controlebudget niet uit te voeren. Omdat de resultaten mogelijk worden beïnvloed door de grootte van de audit firm waarin de accountants werkzaam zijn, is ook de invloed van deze variabele onderzocht. De experimentele opdracht bestond uit beoordeling van alle acht mogelijke combinaties van de experimentele factoren en het experimentele ontwerp kan dus worden omschreven als een *repeated measures block design* met drie experimentele factoren (financiële situatie gecontroleerde onderneming, risico dat de gecontroleerde onderneming wordt overgenomen en publieke belangstelling) en één groepsfactor (de grootte van de audit firm). De factoren met hun niveaus zijn weergegeven in tabel 1.

Tabel 1: Niveaus factoren

Factoren	Niveau 1	Niveau 2
Experimentele factoren		
financiële situatie	goed	slecht
risico overname	groot	klein
publieke belangstelling	ja	nee
Groepsfactor		
grootte audit firm	groot (Big Six)	klein (niet Big Six)

3.5 Analyse data

De gegevens zijn geanalyseerd met behulp van ANOVA, vanwege de unieke mogelijkheden daarvan om de effecten van categoriale variabelen en interactie-effecten te onderzoeken. De significantie van zowel de hoofdeffecten als de interactie-effecten zijn onderzocht op het 0.05-niveau. Om aanvullende informatie te verkrijgen over de relevantie van de diverse effecten, is van alle significante effecten berekend welk deel van de variantie hierdoor wordt verklaard (ω^2).

4 Resultaten

4.1 Analyse non respons

De vragenlijst werd direkt geretourneerd door 51 accountants. Aan de overige deelnemers is drie weken na verzending een schriftelijke herinnering gestuurd en twee en vier weken hierna nogmaals een telefonische herinnering, waarna alsnog 23 respondenten hun vragenlijst hebben geretourneerd. Om een indruk te krijgen over eventuele verschillen tussen degenen die hun vragenlijst hebben geretourneerd en degenen die dit niet hebben gedaan, is met behulp van ANOVA geanalyseerd of de antwoorden van de 51 respondenten die direkt hun vragenlijst hebben teruggezonden afwijken van de antwoorden van de 23 respondenten die hun vragenlijst pas na één of meer herinneringen hebben geretourneerd. De antwoorden van beide groepen respondenten bleken niet significant van elkaar te verschillen ($p = 0.465$).

4.2 Resultaten

De resultaten van ANOVA voor de gehele steekproef zijn weergegeven in tabel 2. De tabel

Tabel 2: Resultaten ANOVA

	SS	df	MS	F	p
<u>Hoofdeffecten</u>					
financiële situatie (F)	158.169	1	158.169	100.531	0.000
risico overname (O)	313.785	1	313.785	199.440	0.000
publieke belangstelling (P)	51.142	1	51.142	32.505	0.000
grootte audit firm (G)	0.298	1	0.298	0.189	0.664
<u>Interactie-effecten</u>					
FO	33.108	1	33.108	21.043	0.000
FP	2.840	1	2.840	1.805	0.180
FG	9.847	1	9.847	6.258	0.013
OP	15.568	1	15.568	9.895	0.002
OG	3.098 E-02	1	3.098 E-02	0.020	0.888
PG	0.362	1	0.362	0.230	0.631

geeft de hoofdeffecten van de drie experimentele factoren en de groepsfactor, alsmede de diverse interactie-effecten. Alle hoofdeffecten zijn significant, met uitzondering van de grootte van de audit firm. Significante interacties zijn de interacties tussen de financiële situatie en de kans op overname, tussen de financiële situatie en de grootte van de audit firm en tussen de kans op overname en de publieke belangstelling.

Tabel 3 geeft aan welk deel van de variantie door de significante effecten wordt verklaard. Hieruit blijkt dat verreweg het grootste deel van de variantie (31,2%) wordt verklaard door de factoren financiële situatie en kans op overname. De factor publieke belangstelling verklaart 3,3% van de variantie en de interactie-effecten gezamenlijk slechts 3,6%.

De marginale gemiddelden van de afhankelijke variabele voor de diverse factorniveaus zijn weergegeven in tabel 4 (een hogere waarde duidt op een grotere kans dat de accountant een deel

van het controleprogramma niet uitvoert). Uit deze tabel blijkt dat de kans dat een deel van het controleprogramma niet wordt uitgevoerd groter is als de financiële situatie van de gecontroleerde onderneming goed is, als de kans dat de onderneming wordt overgenomen klein is en als de onderneming niet in de publieke belangstelling staat, hetgeen hypothesen 1, 2 en 3 bevestigt.

5 Discussie

Uit deze studie blijkt dat accountants bij krappe controlebudgetten eerder bereid zijn een deel van het voorgeschreven controleprogramma achterwege te laten, als het risico gering is dat dit nadelige gevolgen heeft voor henzelf (of hun maatschap). Dit is in strijd met de basisprincipes van het accountantsberoep en het is wenselijk om dit gedrag tegen te gaan. Hiertoe staan diverse wegen open. Het beste zou natuurlijk zijn als audit firms hun controlebudgetten op een minder krap niveau zouden vaststellen, maar dit zal gezien de sterke concurrentie op de audit markt wel niet eenvoudig zijn. Uitgaande van krappe budgetten staan nog de volgende opties open.

Tabel 3: Verklaarde variantie door significante effecten

Effecten	F	ω^2	Relatieve ω^2
financiële situatie (F)	100.531	0.104	0.272
risico overname (O)	199.440	0.208	0.546
publieke belangstelling (P)	32.505	0.033	0.087
FO	21.043	0.021	0.055
FG	6.258	0.006	0.016
OP	9.895	0.009	0.024
Totaal		0.381	1.000

Tabel 4: Marginale gemiddelden factoren

Factoren	Niveau 1	Niveau 2
financiële situatie	goed 2.9274	slecht 1.8936
risico overname	groot 1.6824	klein 3.1385
publieke belangstelling	ja 2.1166	nee 2.7044
grootte audit firm	groot 2.4301	klein 2.3848

Allereerst zouden audit firms het hun accountants minder kunnen aanrekenen als controlebudgetten worden overschreden, waardoor overschrijdingen voor accountants minder nadelen opleveren. Verder zouden audit firms (of het accountantsberoep) ervoor kunnen zorgen dat het niet volledig uitvoeren van voorgeschreven controleprogramma's voor accountants meer nadelen oplevert, bijvoorbeeld door een betere controle op de kwaliteit van uitgevoerde controles (door de audit firm of bijvoorbeeld in de vorm van *peer reviews*). Ten slotte zou meer aandacht voor ethische aspecten in de accountantsopleiding er wellicht toe kunnen leiden dat accountants minder snel toegeven aan opportunistische overwegingen.

NOTEN

1 Ook uit onderzoek van Deis en Giroux (1992) en Pratt en Stice (1994) bleek dat de kwaliteit van de controle toeneemt naarmate de financiële situatie van de gecontroleerde onderneming slechter is.

2 Lys en Watts (1994) vonden geen relatie tussen overname van ondernemingen en het aantal rechtszaken en claims tegen accountants. Dit resultaat is plausibel als accountants zich gedragen zoals door ons wordt verondersteld namelijk dat zij extra zorgvuldig controleren als de kans groot is dat de gecontroleerde onderneming wordt overgenomen. Hierdoor zal het aantal fouten in de jaarrekening immers afnemen en hierdoor ook het aantal rechtszaken en claims tegen accountants.

Bijlage A

Casus

Onderneming A is een onderneming die zich bezighoudt met de productie en verkoop van elektronische apparatuur. De jaarrekening van A wordt gecontroleerd door een registeraccountant.

Voor de controle van onderneming A wordt jaarlijks een vast bedrag in rekening gebracht. Vorig jaar heeft de directie van de onderneming aangedrongen op verlaging van de accountantskosten. Dit heeft tot gevolg gehad dat het bedrag dat voor de controle in rekening wordt gebracht substantieel verlaagd is en dat ook het voor de controle beschikbare urenbudget verlaagd is. De leiding van de maatschap stelt zich op het stand-

punt dat vastgestelde urenbudgetten alleen in zeer bijzondere omstandigheden overschreden mogen worden.

Bij de uitvoering van de controle blijkt echter dat het vastgestelde urenbudget niet voldoende is om alle controles van het voorgeschreven controleprogramma volledig uit te voeren en de accountant overweegt om enige controles van het controleprogramma achterwege te laten om op deze wijze te voorkomen dat het urenbudget wordt overschreden.

Hierna worden acht scenario's geschetst die verschillen voor wat betreft de volgende factoren:

(1) De financiële situatie van onderneming A.

In de scenario's wordt de financiële situatie van onderneming A aangeduid met 'goed' of 'slecht'. Als de financiële situatie van A met 'goed' is aangeduid, betekent dit dat A gedurende de afgelopen vijf jaar een geleidelijk stijgende winst heeft gemaakt en dat ook voor de komende jaren verwacht mag worden dat door de onderneming winst zal worden gemaakt. Als de financiële situatie van A met 'slecht' is aangeduid, betekent dit dat A de afgelopen jaren verlies heeft geleden en dat ook voor de nabije toekomst verwacht mag worden dat verlies zal worden gemaakt.

(2) De kans dat onderneming A zal worden overgenomen.

In de scenario's is de kans dat onderneming A door derden zal worden overgenomen aangeduid met 'groot' of 'klein'. Als de kans dat onderneming A zal worden overgenomen is aangeduid met 'groot', dan betekent dit dat de eigenaren van A positief staan tegenover verkoop van de onderneming en dat met enige bedrijven over overname van de onderneming overleg wordt gevoerd. Als de kans op overname met 'klein' is aangeduid, betekent dit dat de aandeelhouders het bedrijf niet willen verkopen en dat derden ook geen belangstelling hebben voor overname van het bedrijf.

(3) Publieke belangstelling voor de onderneming.

In de scenario's is met 'ja' of 'nee' aangegeven of onderneming A in de publieke belangstelling staat. Als 'ja' is vermeld dan betekent dit dat in de media (radio, TV en nieuwsbladen) regelmatig aandacht aan de onderneming wordt geschonken. Als 'nee' is vermeld dan betekent dit dat de media in de afgelopen jaren geen aandacht

aan de onderneming hebben geschonken en dat ook voor de nabije toekomst niet verwacht wordt dat aandacht aan de onderneming zal worden geschonken.

L I T E R A T U U R

- Alderman, C.W. and J.W. Deitrick, (1982), Auditor's perceptions of time budget pressures and premature sign-off: a replication and extension, *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, pp. 54-68.
- Cook, E. and T. Kelley, (1988), Auditor stress and time budgets, *CPA Journal*, pp. 83-86.
- Deis, D.R. and G.A. Giroux, (1992), Determinants of audit quality in the public sector, *The Accounting Review*, pp. 462-479.
- Hassell, J.M. et al., (1992), A reexamination of the relative importance of CPA firms' performance evaluation criteria, *Advances in Accounting*, pp. 121-142.
- Kelly, T. and L. Margheim, (1990), The impact of time budget pressure, personality and leadership variables on dysfunctional auditor behavior, *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, pp. 21-42.
- Kinney, W. and L. McDaniel, (1989), Characteristics of firms correcting previously reported quarterly earnings, *Journal of Accounting and Economics*, pp. 71-93.
- Kreutzfeldt, R. and W. Wallace, (1986), Error characteristics in audit populations: their profile and relationships to environmental factors, *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, pp. 20-43.
- Latham, C.K. en M. Linville, (1998), A Review of the literature in audit litigation, *Journal of Accounting Literature*, pp. 175-213.
- Locke, E.A. (ed), (1986), *Generalizing from laboratory to field settings*, Lexington Books.
- Loebbecke, J.K. et al., (1989), Auditors' experience with material irregularities: frequency, nature, and detectability, *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, pp. 1-28.
- Lys, T. and R.L. Watts, (1994), Lawsuits against auditors, *Journal of Accounting Research*, pp. 65-93.
- Margheim, L. and K. Pany, (1986), Quality control, premature signoff and underreporting of time: some empirical findings, *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, pp. 50-63.
- Marxen, D.E., (1990), A behavioral investigation of time budget preparation in a competitive audit environment, *Accounting Horizons*, pp. 47-57.
- McDaniel, L.S., (1990), The effects of time pressure and audit program structure on audit performance, *Journal of Accounting Research*, pp. 267-285.
- Otley, D.T. and B.J. Pierce, (1996), Auditor time budget pressure: consequences and antecedents, *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, pp. 31-58.
- Palmrose, Z.V., (1988), An analysis of auditor litigation and audit service quality, *The Accounting Review*, pp. 55-73.
- Pany, K. et al., (1989), Controlling audit staff underreporting of time and premature signoffs: some preliminary findings, *Advances in Accounting* (supplement), pp. 181-194.
- Pratt, J. and J.D. Stice, (1994), The effects of client characteristics on auditor litigation risk judgments, required audit evidence, and recommended audit fees, *The Accounting Review*, pp. 639-656.
- Rhode, J.G., (1978), Survey on the influence of selected aspects of the auditor's work environment on professional performance of certified public accountants, in: *Independent auditor's work environment: a survey*, AICPA.
- Schwartz, K.B., (1982), Accounting changes by companies facing possible insolvency, *Journal of Accounting, Auditing and Finance*, pp. 32-43.
- Stice, J.D., (1991), *Using financial and market information to identify pre-engagement factors associated with lawsuits against auditors*, *The Accounting Review*, pp. 516-533.